

23.11.2020

EOAK/2031/2020

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Kristiina Kouros

LÄKSYTIETOJEN SAAMINEN

1 KANTELU

Kantelija arvosteli ala-asteen opettajan menettelyä olla antamatta oppilaan läksytietoja oppilaan jäätyä kotiin terveydellisistä syistä koulussa todetun koronavirustartunnan jälkeen.

Kantelija arvosteli myös virka-apulaisrehtorin ja aluepäällikön menettelyä olla pyydettyä antamatta hänelle kirjallista päätöstä läksytietojen antamatta jättämisestä.

Kantelija arvosteli myös yleisesti koulun ohjeistusta, jonka mukaan ensisijainen kanava läksytietojen kysymiselle on oppilaan luokkatoverit.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialan lausunto ja koulun selvitys asiassa.

Lausunto ja selvitys ovat ratkaisun liitteenä, joten jäljempänä niitä esitellään vain pääkohdiltaan.

3 RATKAISU

Käsitykseni mukaan opettajan, virka-apulaisrehtorin tai aluepäällikön menettelyä ei ole pidettävä lainvastaisena.

Totean kuitenkin, että opettaja olisi voinut menetellä toisinkin. Omasta mielestäni olisi ollut parempi koulun ja kodin yhteistoiminnan sekä hyvän hallinnon periaatteiden toteuttamiseksi menetellä niin, että opettaja olisi vastatessaan huoltajalle etäopetusohjeistuksen valmistelusta, antanut tiedoksi päivän läksytiedot ja esimerkiksi ohjeet siitä, missä asioissa kotona voi edetä.

Yleisellä tasolla katson, että koulujen olisi perusteltua kiinnittää huomiota siihen, ettei läksytietoja koskeva toimintamalli ole ongelmallinen lasten yhdenvertaisuutta ja oppimisympäristön turvallisuutta ajatellen.

Perustelen ratkaisuani seuraavasti.

3.1 Keskeiset oikeusohjeet

Suomen perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Perustuslain 16 §:n mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Perustuslain 21 § turvaa hyvää hallintoa, ja 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3 artiklan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Sopimuksen 28 artiklan mukaan jokaisella lapsella on yhtäläinen oikeus saada opetusta.

Perusopetuslain 3 §:n 2 momentin mukaan opetus järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti ja siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Säädöksen 3 momentin mukaan opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa. Lain 29 §:n 1 momentissa turvataan jokaisen oppilaan oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Lain 30 §:n 1 momentin mukaan opetukseen osallistuvalla on työpäivinä oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Yhdenvertaisuuslain 6 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi.

Hallintolaissa säädetään hyvän hallinnon edellytyksistä, muun muassa asianmukaisten palveluiden tarjoamisesta (7 §) ja neuvonnasta (8 §).

3.1 Arviointi

3.1.1 Läksytietojen antamatta jättäminen koulun koronavirusilanteessa

Kantelija ilmoitti 9.3.2020 opettajalle siitä, että perhe on päättänyt varotoimenpiteenä pitää koulua käyvän lapsensa kotona terveydellisistä syistä ainakin kyseisen viikon ajan. Viestissään hän pyysi opettajalta päivittäin läksytietoja, jotta hänen lapsensa voisi edetä koulutyössä mahdollisimman hyvin hänen kielelliset haasteensa huomioiden.

Opettajan samana päivänä lähettämässä vastauksessa hän piti huoltajien päätöstä ymmärrettävä, mutta ei lähettänyt tietoa läksyistä, vaan ilmoitti, että tieto siitä, miten ns. kotiopetuksessa olevien lasten osalta toimitaan, tulee myöhemmin. Tämän tiedon koulu välitti 16.3.2020 lähettämällä päivitetyllä ohjeistuksella, jonka mukaan läksytiedot merkitään oppilashallinto-ohjelmisto Wilmaan.

Arvioin asiaa seuraavasti.

Läksytietojen antamisesta ei ole säädetty perusopetusta koskevassa lainsäädännössä, eikä siitä ole annettu myöskään erillisiä hallinnollisia ohjeita.

Opettajalla ei ylipäätään ole velvollisuutta antaa oppilaille kotitehtäviä, vaan opettajat voivat toimivaltansa puitteissa tehdä tältä osin erilaisia pedagogisesti perusteltuja ratkaisuja. Opettajilla voi olla erilaisia näkemyksiä kotitehtävien pedagogista funktioista.¹ Varsinaisen oppiaineiden tiedolliseen sisältöön liittyvän opetuksellisen funktion lisäksi kotitehtävien antaminen voi liittyä esimerkiksi vastuullisuuden oppimiseen.

Ainakin silloin, jos opettaja käyttää kotitehtäviä osana oppiaineen tiedollista opetusta, voidaan tietoa läksyistä nähdäkseen arvioida perusopetuslain 30 §:n mukaisesti osana oikeutta saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Kyseessä olevan koulun yleisten ohjeiden mukaan oppilaan tulee tiedustella läksytietoja poissaolon aikana voimien mukaan luokkakavereilta, tai poissaolon jälkeen luokkakavereilta tai opettajalta. Nyt asiassa oli kuitenkin kyse hyvin poikkeuksellisesta ja täysin uudesta tilanteesta, jossa poissaolon kestoa, kuten koko koulutyön jatkumista lähiopetuksena oli vaikea arvioida. Koululla ilmenneen koronavirustartunnan ja altistumisten johdosta koululla oli merkittävä henkilöstöpula ja monet opettajat joutuivat toimimaan samanaikaisesti usean luokan opettajana.

Tästä koululla vallinneesta poikkeuksellisesta tilanteesta johtuen pidän sinänsä ymmärrettävänä sitä, että opettajalla on voinut olla vaikeuksia toimia huoltajan toivomalla tavalla. Opettajan viestintä huoltajalle ei nähdäkseen kuitenkaan ollut kaikilta osin onnistunut kodin ja koulun yhteistyötä ajatellen.

Vastuu kodin ja koulun yhteistyön edellytysten kehittamisestä on opetuksen järjestäjällä. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) on todettu, että yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen, tasavertaisuus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus sekä tiedon ja tuen tarpeet. Yhteistyön onnistumiseksi tarvitaan koulun henkilöstön aloitteellisuutta ja henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa sekä muutoin monipuolista viestintää.

Vaikka asiassa opettajan viestintä huoltajalle olikin sävyiltään kohtelias, ei se vastannut huoltajan tiedon tarpeeseen, eikä se sisältänyt perusteluja sille, miksi opettaja ei voinut läksytietoja poissaolevalla oppilaalle antaa. Huoltajalla sen sijaan oli lapsensa kielelliset vaikeudet huomioiden perusteltu syy olla huolissaan läksyjen kertymisestä oppilaalle liian haastavaksi kokonaisuudeksi. Selvityksen mukaan kantelija ja koulun

---

¹ Emma Piipponen, Läksyjä vai läksyttömyyttä? – Luokanopettajien perusteluja kotitehtäville. Jyväskylän yliopisto 2017, s. 72.

virka-apulaisrehtori keskustelivat asiasta vielä suullisesti samana päivänä, jota kautta kantelija on saanut perusteluja läksytietojen antamiseen liittyen.

Kun koulu haastavassa tilanteessa kuitenkin varsin pian eli kahdessa päivässä ohjeisti opettajia välittämään läksytiedot kaikille huoltajille oppilashallintajärjestelmä Wilman kautta, ei asia anna aihetta puoleltani enempään.

3.1.2 Vastaamatta jättäminen

Kantelija oli pyytänyt sähköpostitse virka-apulaisrehtorilta ja aluepäälliköltä kirjallista päätöstä kieltäytymisestä antaa oppilaan huoltajalle läksytietoja koulupäivän päätteeksi. Pyyntö on lähtenyt kopiona myös kaupungin lakimiehelle. Kantelija ei ollut saanut vastausta, eikä edes kuittausta siitä, että hänen pyyntönsä oli vastaanotettu.

Kaupungin lausunnossa todetaan läksytietojen antamisen olevan tosiasiallista hallintotoimintaa, jota ei tehdä päätöksiä. Kaupunki kuitenkin myöntää virheensä siitä, että vastausviesti kantelijalle oli jäänyt lähettämättä, vaikka se oli jo laadittu. Kaupunki pahoittelee virhettään kantelijalle.

Edellä sanottu huomioiden asia ei anna puoleltani aihetta enempään kuin siihen, että kiinnitän yleisellä tasolla huomiota huolellisuuteen asiakkaiden lähettämiin viesteihin vastatessa ja siihen, että hyvän hallinnon periaatteet koskevat myös tosiasiallista hallintotoimintaa.

3.1.3 Oppilaiden ohjaaminen pyytämään läksytiedot luokkakavereilta

Käsittelen vielä erikseen kantelijan yleisellä tasolla esille nostamaa kysymystä toimintamallista, jossa koulu ohjaa oppilaita pyytämään läksytiedot ensisijaisesti luokkatovereilta.

Läksytietojen omatoimisella hankkimisella ja toisaalta sillä, että oppilaat välittävät niitä toisille, voi olla perusopetuksen tavoitteita tukeva pedagoginen tehtävä. Samalla tällainen toimintamalli kuitenkin voi mahdollistaa esimerkiksi ulossulkemisen kautta tapahtuvaa koulukiusaamista.² Korostan, että tässä tapauksessa ei ollut viitteitä koulukiusaamisesta, vaan huomioni on tältä osalta yleinen.

Kiusatulle oppilaalle läksytietoja ei välttämättä välitetä, ja jo niiden pyytäminen voi asettaa oppilaan vaikeaan, toisista oppilaista riippuvaan asemaan. Pahimmillaan oppilas ei tilanteessa saa toisilta oppilailta tietoja läksyistä, jonka lisäksi hän saattaa vielä saada opettajalta merkinnän tekemättömistä läksyistä. Erityisen ongelmalliseksi asia voi muodostua, jos kyse on terveydellisistä tai muista syistä paljon poissaoloa koulusta koskevista tilanteista.

---

² Ulossulkemisesta koulukiusaamisen muotona esim. Ina Juva, Who can be 'normal'? Constructions of normality and processes of exclusion in two Finnish comprehensive schools. Helsingin yliopisto 2019, s. 78.

Perusopetuslaissa turvattuun turvalliseen oppimisympäristöön katsotaan vakiintuneesti sisältyvän myös psykologinen turvallisuus. Psykkinen oppimisympäristö koostuu kognitiivisista ja emotionaalisista tekijöistä.³

Koulun henkilökunnan velvollisuuksiin kuuluu seurata kouluympäristöä siten, että mahdolliset vahinkoriskit huomataan varhaisessa vaiheessa. Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että koulutuksen järjestäjän edustajat, kuten rehtori ja opettajat, toimivat vastoin virkavelvollisuuksiaan, jos he eivät toimi tiedossaan olevan oppilaan turvallisuutta vaarantavan tekijän poistamiseksi.⁴

Kiusaamisen havaitseminen ja tunnistaminen ei ole aina helppoa ja se vaatii keinoja, taitoa ja tahtoa nähdä kiusaamiseen liittyvät ongelmat. Ennaltaehkäisevä työ kiusaamisen mahdollisimman varhaiseksi tunnistamiseksi tulee olla olennainen osa koulun jokapäiväistä toimintaa. Tämä edellyttää esimerkiksi sitä, että oppilaat ovat kaikessa koulun toiminnassa riittävän valvonnan alaisina ja että koulun henkilöstö aktiivisesti ja oma-aloitteisesti seuraa, millaista oppilaiden kanssakäyminen on.

Oppimisympäristön turvallisuuden lisäksi asialla voi olla merkitystä oppilaan suoritusten arvioinnin kannalta, mikäli tekemättömät läksyt siihen vaikuttavat.

Pidän tärkeänä sitä, että koulut kiinnittävät huomiota koulun toimintaympäristön ja -menettelyjen psykologiseen turvallisuuteen sekä oppilaiden oikeusturvaan opetukseen kuuluvien läksytietojen välittämisessä. Tämä näkökohta voidaan nähdäkseni ottaa huomioon esimerkiksi alan koulutuksessa ja ohjeistuksessa, sekä oppilaitosten kiusaamisen vastaisten toimenpiteiden suunnittelussa sekä yhdenvertaisuussuunnittelussa tarpeellisin osin.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.1.1 ja 3.1.3 esittämäni ohjaavat käsitykseni ala-asteen tietoon vastaisuudessa huomioon otettavaksi tarpeellisilta osin.

Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni myös Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialan ja Opetushallituksen tietoon huomioon otettavaksi tarpeellisilta osin etenkin haavoittuvassa asemassa olevien oppilaiden riittävän koulunkäynnin tuen varmistamiseksi ja koulukiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi.

³ Suvianna Hakalehto-Wainio, *Oppilaan oikeudet opetustoimessa*. Lakimiesliiton kustannus 2012, s. 224.

⁴ Lahtinen, Matti – Lankinen, Timo: *Koulutuksen lainsäädäntö käytännössä*, 11., uudistettu laitos, Tietosanoma 2020, s. 301.